

ANNA DĄBKOWSKA

## STRUKTURA I ROLA SYSTEMU BANKOWEGO REPUBLIKI FEDERALNEJ NIEMIEC W GOSPODARCE

### WSTĘP

Obecna struktura systemu bankowego w Niemczech jest wynikiem jego rozwoju na przestrzeni wieków, w czasie których permanentnie dostosowywała się do zjawisk zachodzących na rynku. Mimo że historia gospodarcza spostrzega początki rozwoju pieniądza i bankowości już pod koniec XI wieku, to największy rozkwit bankowości w Niemczech odnotowano dopiero w czasie rewolucji przemysłowej. Od tego momentu zaczął się formować współczesny system banków niemieckich. Niewątpliwie jest to jeden z bardziej efektywnych i bezpiecznych systemów bankowych na świecie, który można uznać za wzorcowy.

Celem artykułu jest przedstawienie i omówienie struktury niemieckiego sektora bankowego jako stabilnego systemu, ściśle związanego z gospodarką kraju. Wyznaczony cel zdeterminował układ artykułu, w którym na początku zostaną przedstawione poszczególne grupy banków działające na terytorium kraju, uwzględniając również Deutsche Bundesbank oraz niemiecki nadzór bankowy, natomiast w dalszej części przeanalizowana zostanie ich rola w gospodarce.

### I. STRUKTURA SYSTEMU BANKOWEGO W NIEMCZECH

Cechą charakterystyczną sektora bankowego w Niemczech jest różnorodność form organizacyjnych i własnościowych poszczególnych instytucji bankowych, złożoność powiązań kapitałowych oraz doskonale rozbudowana sieć bankowa.

---

Mgr ANNA DĄBKOWSKA – asystentka Katedry Bankowości i Finansów, Instytut Ekonomii i Zarządzania na Wydziale Nauk Społecznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II; adres do korespondencji: Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin.

Centralną jednostką jest Deutsche Bundesbank, czyli Bank Federalny, który odgrywa znaczącą rolę nie tylko w Niemczech, ale również w Europejskim Systemie Banków Centralnych. Trzon niemieckiej bankowości tworzą banki uniwersalne, które dzielą się na trzy główne filary podzielone ze względu na formę własności: banki komercyjne, publiczne i spółdzielcze, oraz banki specjalistyczne, które są uzupełnieniem banków uniwersalnych w całym systemie bankowym. Wszystkie banki – zarówno z sektora banków uniwersalnych, jak również specjalistycznych – prowadzą działalność na podstawie prawa, nadanego w ustawie regulującej działalność instytucji kredytowej (*Gesetz über das Kreditwesen*), do prowadzenia czynności bankowych<sup>1</sup>. Nad bezpieczeństwem funkcjonowania sektora finansowego w Niemczech czuwa Federalny Urząd Nadzoru Usług Finansowych.

#### 1. DEUTSCHE BUNDESBANK

Deutsche Bundesbank jest bankiem centralnym Republiki Federalnej Niemiec z siedzibą we Frankfurcie nad Menem. Jego zadania z tytułu prowadzonej polityki pieniężnej ograniczają się do wykonywania poleceń Europejskiego Banku Centralnego. W ramach tych poleceń Deutsche Bundesbank uczestniczy w realizacji transakcji otwartego rynku między EBC a niemieckimi bankami. Do jego głównych zadań należy pełnienie funkcji:

- banku banków – wszystkie banki komercyjne muszą posiadać założony rachunek w DB, na który odprowadzają ustalone przez EBC rezerwy obowiązkowe;
- banku rządu – obsługuje emisję rządowych papierów wartościowych, np. obligacji, administruje rezerwami dewizowymi oraz złotem; pełni funkcję doradczą dla rządu, natomiast nie ma prawa kredytowania federacji;
- jest odpowiedzialny za dystrybucję euromonet w Niemczech oraz zaopatrywanie w pieniądź niemieckich instytucji kredytowych.

Bundesbank współdziała w nadzorze banków komercyjnych oraz publikuje bankowe i ekonomiczne raporty<sup>2</sup>. Wygenerowany zysk Bundesbank przekazuje do budżetu państwa.

---

<sup>1</sup> S. SCHEVE, *Der Wettbewerb und seine Veränderung auf dem Markt der Universalbanken in Deutschland beim Übergang in die Europäische Wirtschafts- und Währungsunion*, Sierke Verlag, Göttingen 2006, s. 43-44.

<sup>2</sup> M. BITZ, G. STARK, *Finanzdienstleistungen*, Oldenbourg Wissenschaftsverlag GmbH, München 2008, s. 19.

## 2. FEDERALNY URZĄD NADZORU USŁUG FINANSOWYCH

Ustawa o instytucjach kredytowych<sup>3</sup> (KWG) ściśle reguluje cele nadzoru bankowego oraz nadzoru nad innymi instytucjami finansowymi, w którego wykonanie zaangażowany jest oprócz Federalnego Urzędu Nadzoru Usług Finansowych (BaFin) również Deutsche Bundesbank. Według § 6 KWG, głównym zadaniem nadzoru bankowego jest aktywność zorientowana na uniknięcie niepożądanych działań, które mogą: zagrozić bezpieczeństwu aktywów powierzonych instytucjom kredytowym, negatywnie wpłynąć na prawidłowe wykonywanie czynności bankowych, znacznie zaszkodzić gospodarce jako całości.

Zadania nadzoru bankowego obejmują głównie dwa aspekty. Po pierwsze – chroni on oszczędności przed utratą, po drugie – zabezpiecza przed ryzykiem systemowym, które może wpłynąć na rozprzestrzenienie się jednego problemu na cały sektor bankowy (tzw. efekt zarażania)<sup>4</sup>. Uzupełnieniem nadzoru państwowego jest kontrola sprawowana przez innych uczestników rynku – głównie przez wszystkie związki banków i agencje ratingowe<sup>5</sup>.

## 3. SEKTOR BANKÓW UNIWERSALNYCH

Grupę banków uniwersalnych należy podzielić na trzy filary, które są zróżnicowane, jeśli chodzi o formę prawną, formę własności, wielkość posiadanego kapitału, rozmiar i strukturę prowadzonej działalności. Tworzą go banki publiczno-prawne, tj. banki krajów federacji (Landesbanken), oraz kasy oszczędnościowe (*Sparkassen*), banki komercyjne oraz banki spółdzielcze. Struktura tego sektora została przedstawiona w tabeli 1.

<sup>3</sup> *Gesetz über Kreditwesen*, [www.bafin.de](http://www.bafin.de) [20.03.2014].

<sup>4</sup> M. URBAN, *Cele nadzoru bankowego w praktyce ustawodawczej*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 73(2011), z. 2, s. 183.

<sup>5</sup> Por. *System bankowy Niemiec*, w: *Systemy bankowe Krajów G-20*, red. S. Flejterski, J.K. Solarz, Szczecin 2012, s. 319.

Tabela 1. Uniwersalny system bankowy w Niemczech

	Banki komercyjne	Banki publiczno prawne	Banki spółdzielcze
Cel	Maksymalizacja zysku	Zaopatrywanie w kredyty gospodarki	Maksymalizacja zysków swoich udziałowców
Forma własności	Prywatna	Publiczna	Spółdzielcza
Liczba instytucji	277	430	1080
Udział w sumie bilansowej	36,4%	ok. 29%	13,6%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Deutsche Bundesbank z grudnia 2013 r.

Charakterystyczna różnica w wielkości między poszczególnymi bankami powoduje, że tylko nieliczne prowadzą działalność na rynkach międzynarodowych, zaś większość średnich i małych banków skupia się na działalności na rynkach krajowych, a niektóre nawet tylko na lokalnych. Sektor banków uniwersalnych w Niemczech powstał na przełomie XIX i XX wieku i jest dominujący w sektorze bankowym tego kraju, ponieważ umożliwia zarówno operacje związane z działalnością kredytową, jak i operacje oparte na obrocie papierami wartościowymi. Dzięki wszechstronnej działalności bankowej potrafią lepiej zniwelować ryzyko w swoich pojedynczych oddziałach, niż wyspecjalizowane instytucje<sup>6</sup>.

W grupie banków uniwersalnych każdy z tych trzech filarów ma różne podejście do nadrzędnego celu, jakim jest czerpanie korzyści z prowadzonej działalności<sup>7</sup>. Najbardziej znane są duże banki – Großbanken, aktywne również na rynkach międzynarodowych. Warto jednak zwrócić uwagę na fakt, że banki publiczno-prawne stanowią drugi, niezwykle ważny filar dla sektora bankowego. Działając na podstawie S-Grupy Finansowej Niemieckich Kas Oszczędnościowych i Związków Żyrowych, służą dobru publicznemu. Działalność kas oszczędnościowych jest bardzo powszechna, gdyż co trzeci Niemiec ma otwarty tam rachunek. Duże udziały w rynku obok kas oszczędnościowych mają również banki spółdzielcze, które w swojej działalności skupiają się na współpracy z regionalnymi klientami o przeważnie mniejszym kapitale. Pomimo faktu, że banki spółdzielcze mają najwięcej placówek w całym kraju, to ich udział w sumie bilan-

<sup>6</sup> Deutsche Bundesbank – Eurosystem, Geld und Politik, 2010, s. 87-88, [www.bundesbank.de](http://www.bundesbank.de) [13.02.2014].

<sup>7</sup> H. BECKER, A. PEPPMEIER, *Bankbetriebslehre*, Kiehl, Mainz 2006, s. 84.

sowej plasuje się na poziomie tylko około 13,6%. Można zatem stwierdzić, że ich znaczna obecność na rynku nie jest adekwatna do wielkości tego sektora, jak również do roli w systemie bankowym. Ich rozprzestrzeniona działalność nie jest adekwatna do osiągniętych zysków.

### Banki kredytowe

Do banków kredytowych należą wielkie banki Großbanken, banki regionalne oraz pozostałe banki kredytowe wraz z oddziałami banków zagranicznych. Podział ten wykształcił się już w czasie rewolucji przemysłowej. W tym okresie banki prywatne ograniczały swoją działalność jedynie do finansowania przemysłu, szczególnie przemysłu ciężkiego<sup>8</sup>. Obecnie prowadzą wszechstronną działalność opierając się na uniwersalizmie bankowym, zaś niektóre operacje wykonywane są przez wyspecjalizowane spółki córki (m.in. leasingowe, factoringowe), a także z obszaru *near banking* i *non banking* lub inne banki działające w koncernie, np. budowlane kasy oszczędnościowe, banki hipoteczne, spółki inwestycyjne jak i przedsiębiorstwa ubezpieczeniowe.

Cztery duże banki, tj. Deutsche Bank, Commerzbank, Unicredit Bank AG<sup>9</sup>, Deutsche Postbank, dominują w dużych aglomeracjach, obsługując głównie duże przedsiębiorstwa, ważnych klientów indywidualnych (tzw. VIP-ów) oraz projekty krajowe<sup>10</sup>. Mają one największą wartość dodaną w całym sektorze. Pozostałe banki – znacznie mniejsze – różniące się pod względem struktury klientów, skupiają się głównie na działalności o zasięgu regionalnym.

### Banki publicznoprawne

Drugi filar niemieckiego sektora bankowego to banki publiczne, których właścicielami są poszczególne landy lub instytucje prawa publicznego. Sektor ten odgrywa znaczącą rolę zarówno pod względem skumulowanej sumy bilansowej, jak i udziału w rynku. Za ich niewypłacalność odpowiadają landy, gminy oraz miasta. Istotą ich działalności jest tradycyjna działalność kredytowa i depozytowa<sup>11</sup>. Do

---

<sup>8</sup> E.M. PASSARGE, *Institutioneller Wandel im Finanzsystem Deutschlands. Vom bank- zum markt-basierten Model?*, w: *Bamberger Beiträge zur Soziologie*, Bamberg Press, Bamberg 2010, s. 14.

<sup>9</sup> Włoska grupa bankowa, której częścią od 2006 r. jest Bayerische Hypo- Und Vereinsbank AG, oferująca głównie usługi w zakresie bankowości korporacyjnej i inwestycyjnej.

<sup>10</sup> V. TOLKMITT, *Neue Bankbetriebslehre: Basiswissen zu Finanzprodukten und Finanzdienstleistung*, Gabler, Wiesbaden 2007, s. 56.

<sup>11</sup> SCHEVE, *Der Wettbewerb und seine Veränderung*, s. 35.

banków publicznych należy zaliczyć: 421 kas oszczędnościowych (Sparkassen), których właścicielem są jednostki samorządu terytorialnego, oraz 8 banków krajów federacji Landesbanken, których właścicielem są poszczególne landy<sup>12</sup>. Landesbanken, jako banki krajów federacji, obsługują obrót pieniężny miast, gmin oraz wspierają gospodarkę swoich landów. Pośredniczą w przekazie środków pochodzących z rządowych, regionalnych i unijnych programów wspierających rozwój gospodarczy<sup>13</sup>. Dodatkowo pełnią funkcję placówek rozliczeniowych i refinansowych dla kas oszczędnościowych. Jako banki transakcyjne współpracują z kasami oszczędnościowymi wspierając ich ofertę usługową, są ich centralnymi jednostkami rozliczeniowymi w obrocie bezgotówkowym. Prowadząc działalność depozytową dla wielkich firm i instytucji publicznych, istotnie konkurują z bankami komercyjnymi<sup>14</sup>.

Jako banki centralne kas oszczędnościowych, zapewniają im możliwość włączenia w ponadregionalne i międzynarodowe stosunki finansowe. Oprócz tego towarzyszą i doradzają klientom kas oszczędnościowych na arenie międzynarodowej, oferując im najlepsze systemy obrotu gotówkowego, jak również specjalny *know-how* dla kompleksowych produktów i projektów wspólnotowych. Przyczyniają się tym samym do otwierania możliwości transakcyjnych dla średnich przedsiębiorstw. Współpracują z kasami oszczędnościowymi jako partnerem związkowym w finansowaniu miejscowego przemysłu oraz infrastruktury, zaopatrują w kapitał małe i średnie przedsiębiorstw, a także finansują budownictwo mieszkaniowe<sup>15</sup>.

Ideą przewodnią kas oszczędnościowych jest hasło: „Kasy oszczędnościowe – dobre dla Niemiec”, zgodnie z którą gwarantują swoim klientom możliwie największe bezpieczeństwo powierzonego majątku. W ponad dwustuletniej historii zdobyły miano ostoji bezpieczeństwa i zaufania, co potwierdziło się również w czasie kryzysu finansowego z 2007 r.<sup>16</sup> Przez ponad dwa stulecia kasy oszczędnościowe przyczyniły się w różny sposób do kształtowania społecznych zmian. Wspierają wszystkie grupy społeczeństwa za pomocą usług finansowych jak i środków pomocowych<sup>17</sup>. Prowadzą swoją działalność w oparciu o ogólnie obowiązujące przepisy prawne, jak i dodatkowo podlegają własnym regulacjom,

<sup>12</sup> Nie każdy z landów niemieckich posiada własny Landesbank, niektóre Landesbanken działają na terytorium kilku landów.

<sup>13</sup> S. FLEJTERSKI, I. ROMISZEWSKA, *Niemiecki system bankowy wnioski dla Polski*, Twigger, Warszawa 2004, s. 103.

<sup>14</sup> BECKER, PEPPMEIER, *Bankbetriebslehre*, s. 84.

<sup>15</sup> [www.dsgv.de/de/sparkassen-finanzgruppe/organisation,landesbanken.html/](http://www.dsgv.de/de/sparkassen-finanzgruppe/organisation,landesbanken.html/) [15.01.2014].

<sup>16</sup> P. WELFENS, *Zukunftsfähige Wirtschaftspolitik für Deutschland und Europa*, Springer-Verlag, Berlin–Heidelberg 2011, s. 254.

<sup>17</sup> [www.gut-fuer-deutschland.de](http://www.gut-fuer-deutschland.de) [15.01.2014].

takim jak ustawa o kasach oszczędnościowych i innym dyrektywom. Do ich głównych zadań należy transfer oszczędności do gospodarek lokalnych w postaci pożyczek dla firm i indywidualnych klientów.

Kasy oszczędnościowe są publicznymi instytucjami kredytowymi, oznacza to, że ich gwarantem są instytucje miejskie lub powiatowe. Oprócz nich istnieją również wolne kasy oszczędnościowe, które są instytucjami prywatnymi. Kasy oszczędnościowe prowadzą działalność na podstawie zasady regionalnej, co oznacza, że funkcjonują tylko na terenie poszczególnych regionów. Ich celem jest stabilizacja regionu.

Sektor kas oszczędnościowych podzielony jest na 3 poziomy. Poziom podstawowy tworzą kasy oszczędnościowe, które podlegają poszczególnym bankom krajów federacji danego regionu. Nad całym sektorem kas oszczędnościowych czuwa DekaBank, który jest centralnym *asset manager* S-Grupy Finansowej i usługodawcą funduszy niemieckiego sektora kas oszczędnościowych. Należy on również do instytucji prawa publicznego. Jego udziałowcami są Landesbanki, kasy oszczędnościowe oraz Związek niemieckich kas oszczędnościowych i Żyrowych. Głównym zakresem jego działalności jest Wholesale-Banking oraz działalność inwestycyjna<sup>18</sup>.

### Banki spółdzielcze

Banki spółdzielcze i spółdzielnie kredytowe są bankami małych i średnich przedsiębiorstw, których celem jest wspieranie swoich członków. Dzielą się na krajowe i gospodarcze spółdzielnie kredytowe. Gospodarcze spółdzielnie kredytowe – Volksbanken powstały jako instytucje wspierające drobnych handlarzy i rzemieślników, natomiast krajowe banki spółdzielcze Raiffeisenbanken – pierwotnie związki rolników – wzmacniały pozycję rynkową tej grupy społecznej.

Centralną jednostką banków spółdzielczych jest związek niemieckich Volksbanken i Raiffeisenbanken (BVR), któremu podporządkowane są regionalne banki spółdzielcze. BVR reprezentuje wszystkie banki spółdzielcze na arenie narodowej i międzynarodowej. Na szczycie bankowości spółdzielczej stoją ich centralne instytucje, DZ-Bank, który zrzesza 900 banków spółdzielczych<sup>19</sup>, oraz WZ-Bank – 200 banków spółdzielczych<sup>20</sup>. Łącznie banki spółdzielcze są w stanie wygenerować 1 034 643 euro sumy bilansowej<sup>21</sup>. Zadaniem centralnych banków spółdzielczych

<sup>18</sup> M. HOFMANN, *Management von Refinanzierungsrisiken in Kreditinstituten*, Gabler, Wiesbaden 2009, s. 44.

<sup>19</sup> [www.dzbank.de/content/dzbank\\_de/de/home/dzbank/DZ\\_Bank\\_Gruppe.html](http://www.dzbank.de/content/dzbank_de/de/home/dzbank/DZ_Bank_Gruppe.html) [15.03.2014].

<sup>20</sup> [www.wgzbank.de/de/wgzbank/mitgliedsbanken](http://www.wgzbank.de/de/wgzbank/mitgliedsbanken) [15.03.2014].

<sup>21</sup> Bundesbankstatistik – Februar 2014, Berlin 2014 [20.03.2014].

jest obsługa transakcji podobna do central Żyrowych, prowadzenie transakcji handlu zagranicznego oraz umożliwienie dostępu do programów publicznych oferowanych rolnikom i osobom prowadzącym działalność gospodarczą, jak i udzielanie gwarancji.

Banki spółdzielcze są najliczniejszym, pod względem liczby instytucji kredytowych, filarem w całym systemie bankowym. Charakteryzują się szybkością w podejmowaniu decyzji kredytowych, elastycznością opłat, m.in. korzystnymi opłatami związanymi z obrotem gotówkowym oraz dobrą kondycją kredytową w porównaniu do innych instytucji<sup>22</sup>.

#### 4. SEKTOR BANKÓW SPECJALISTYCZNYCH

Banki specjalistyczne są instytucjami kredytowymi, które mają w swojej ofercie ograniczone usługi bankowe oraz ściśle określoną funkcję w polityce gospodarczej kraju i poszczególnych landów. Produkty ich działalności bankowej zostały określone i zdefiniowane w ustawie bankowej<sup>23</sup>. Według Deutsche Bundesbank, do tej grupy należą instytucje kredytu majątkowego (Realkreditinstitute), kasy budowlano-oszczędnościowe (Bausparkassen) oraz banki realizujące zadania specjalne.

Banki specjalistyczne są więc instytucjami kredytowymi, które zajmują się działalnością kredytową oraz depozytową, ale nie łączą jej z działalnością na papierach wartościowych, jak w przypadku bankowości uniwersalnej. Są to również instytucje, które zajmując się emisją, zarządzaniem oraz operacjami kupna i sprzedaży papierów wartościowych, ściśle współpracują przy tym z innymi bankami (*investment banking*). Każdy z banków specjalistycznych ma inne spektrum działalności.

Instytucje kredytu majątkowego gwarantują długoterminowe pożyczki, w celu sfinansowania budownictwa mieszkaniowego i projektów publicznych. W tym celu emitują listy dłużne, które są nabywane przez klientów prywatnych, instytucje ubezpieczeniowe i inne banki. Wspieranie budownictwa przemysłowego, mieszkaniowego oraz finansowanie inwestycji instytucji państwowych należy do ich głównych obowiązków<sup>24</sup>. Banki ratalne oferują z kolei krótko- i średniotermi-

---

<sup>22</sup> T. PUETHE, *Mittelstaendische Unternehmen und Genossenschaftsbanken, Eine empirische Analyse der Wirkung oekonomischer und verhaltenswissenschaftlicher Faktoren*, Peter Lang GmbH, Münster 2008, s. 22.

<sup>23</sup> G. EILENBERGER, *Bankbetriebswirtschaftslehre – Grundlagen – Internationale Bankleistungen – Bank – Management*, Aufl. 8, Oldenbourg Verlag, Berlin 2012, s. 123.

<sup>24</sup> T. HARTMANN-WENDELS, A. PFINGSTEN, M. WEBER, *Bankbetriebslehre*, Springer-Verlag, Berlin 2007, s. 30-31.



nowe kredyty konsumenckie. Finansowanie działalności banków ratalnych następuje głównie w sektorze międzybankowym, poprzez długoterminowe pożyczki dla prywatnych klientów, co nie wymaga zbyt wysokiej wielkości kapitału własnego. Ryzyko nieściągalności wierzytelności wynosi w obrębie kredytów konsumenckich około 1,5%, natomiast kredytów przemysłowych 0,35%. Ta konstelacja wyjaśnia również dążenie banków ratalnych do przenoszenia kredytów konsumenckich na przemysłowe oraz do dywersyfikacji ryzyka<sup>25</sup>.

Warte uwagi są kasy budowlano-oszczędnościowe, które w swojej działalności skupiają się na kolektywnym oszczędzaniu przeznaczonym na inwestycje budowlane, oferując atrakcyjną premię mieszkaniową. W Niemczech działalność prowadzi 14 prywatnych budowlanych kas oszczędnościowych zrzeszonych w Związek Prywatnych Budowlanych Kas Oszczędnościowych oraz 10 państwowych<sup>26</sup>.

W sektorze banków specjalistycznych działają instytucje kredytowe powołane do realizacji zadań specjalnych, w których skład wchodzi KfW, Rentenbank, IKB Deutsche Industriebank AG, AKA-Ausfuhr-Kredit-GmbH, DVB Bank AG, Likobank. Finansują głównie państwowe projekty poprzez udziały, poręczenia lub linie kredytowe. Banki te są instytucjami funkcjonującymi na podstawie prawa prywatnego i publicznego. (Ich strukturę oraz zadania przedstawił prof. Volker Tolkmitt – tabela 2).

Tabela 2. Instytucje kredytowe pełniące szczególne zadania

Instytucja kredytowa	Zadania	Inwestor
AkA Ausfuhrkredit-Gesellschaft	Udzielanie średnio- i długoterminowych kredytów na finansowanie eksportu	Konsorcjum bankowe
IKB Deutsche Industriebank AG (Niemiecki Bank Przemysłowy SA)	Długoterminowe kredyty na finansowanie przedsiębiorstw	Gospodarka przemysłowa
Liquiditäts-Konsortialbank GmbH	Pomoc w utrzymywaniu płynności finansowej instytucjom finansowym	Konsorcjum bankowe

<sup>25</sup> F. STENNER, *Handbuch Automobilbanken – Finanzdienstleistungen für Mobilität*, Springer-Verlag, Berlin 2010, s. 43.

<sup>26</sup> BITZ, STARK, *Finanzdienstleistungen*, s. 92-95.

Deutsche Bau- Und Bodenbank AG	Bo-	Wsparcie dla budownictwa mieszkaniowego	Deutsche Pfandbrief- und Hypothekenbank AG
DVB Bank (Niemiecki Bank Komunikacyjny)		Bank firmowy (przeprowadzający regularnie transakcje finansowe firm i udzielający im kredytów)	DZ Bank, kolej Spardabanken

Źródło: TOLKMITT, *Neue Bankbetriebslehres*, s. 66.

Instytucje kredytowe powołane do realizacji zadań specjalnych zajmują się zazwyczaj finansowaniem nierentownych i wysoce ryzykownych projektów gospodarczych. Nie są one nakierowane na maksymalizację zysków, lecz na spełnianie dokładnie określonych zadań w gospodarce. Z kolei towarzystwa funduszy inwestycyjnych oraz banki depozytowe papierów wartościowych usprawniają funkcjonowanie innych instytucji kredytowych, przemysłu, rolnictwa, eksportu oraz transportu.

## II. ROLA BANKÓW W GOSPODARCE NIEMIEC

W Niemczech banki są ściśle powiązane z gospodarką, ponieważ to głównie one wyposażają przedsiębiorstwa w kapitał, prowadzą transakcje gotówkowe i bezgotówkowe oraz wspierają swoich klientów na arenie międzynarodowej. Uważane za stabilne – szczególnie rodzime banki – wzbudzają zaufanie obywateli, którzy powierzają im swoje oszczędności oraz zaciągają pożyczki i kredyty. Czas obecnego kryzysu spowodował, że wielu klientów globalnych banków zaczęło przenosić swoje środki do mniejszych, za to stabilniejszych i bezpieczniejszych banków. Globalne banki nie potrafiły udźwignąć konsekwencji związanych z działalnością opartą na wysokim stopniu ryzyka, dlatego musiały skorzystać z pakietu ratunkowego przygotowanego przez rząd niemiecki, polegającego na ich dokapitalizowaniu. W ten sposób państwo stało się jednym z głównych akcjonariuszy i zwiększyło stabilność tych banków poprzez kontrolę i gwarancje państwowe. Dodatkowo utworzono Bad Bank – specjalny bank, który przejmował toksyczne papiery. Przyczyną wielu strat, niemieckich banków była działalność obciążona wysokim ryzykiem. Niemieckie banki nabywały m.in. obligacje Grecji, które przyczyniły się do generowania strat, a tym samym ograniczenia finansowania przedsiębiorstw. Unia Europejska ratując Grecję, pośrednio

ratowała banki europejskie – głównie francuskie i niemieckie<sup>27</sup>, i mimo że nałożyła na nie partycypację w stratach, pomoc ta odbyła się kosztem obywateli oraz podatników. W artykule pt. *Wielkie banki i ich rola w kryzysie finansowym* Jerzy Węclawski zwraca uwagę, że postępowanie banków polegające na prywatyzacji zysków przy jednoczesnym oczekiwaniu uspołeczniania strat w przypadku występowania sytuacji kryzysowych, jest nieetyczne<sup>28</sup>.

Problemy związane z posiadaniem obligacji krajów strefy euro oraz postanowienia Bazylei II i III przyczyniają się do ograniczenia działalności kredytowej<sup>29</sup>. Banki zgodnie z Bazyleą II musiały wzmocnić swoją bazę kapitałową oraz zwiększyć rentowność, dlatego wykazywały awersję do ryzyka. Swoje płynne aktywa inwestowały głównie na otwartym rynku, tj. w lokaty w bankach centralnych lub nabywały obligacje krajów o największej wiarygodności. Bazylea III stawia ostrzejsze wymagania dla działalności kredytowej, polegające na wprowadzeniu ratingów, które wpłyną na skuteczniejszą ocenę ryzyka.

Dodatkowo od kilkunastu lat banki ulegają ogromnym zmianom. Wysoka konkurencja oraz dążenie do poprawy pozycji rynkowych prowadzi do nieustannych fuzji i przejęć<sup>30</sup>. Liczba instytucji kredytowych w 2013 r. zmniejszyła się o około 12% w stosunku do roku 2006. Przyczyną zmniejszającej się liczby banków jest dynamiczny rozwój technik, które umożliwiają obsługę klienta na odległość, jak np. bankowość internetowa, home banking oraz innych. Mimo spadku liczby banków, niemiecki system bankowy rozwija się i wykazuje coraz większe zyski<sup>31</sup>. Kryzys finansowy nie spowodował zmniejszenia się udziału tego sektora w gospodarce krajowej. W 2006 r. suma bilansowa instytucji kredytowych w Niemczech była na poziomie 7187,7 mld euro, a w 2013 r. – 7 604,207 mld euro, co stanowi prawie trzykrotność PKB<sup>32</sup>. Aktywa banków w relacji do PKB prezentuje rys.1.

<sup>27</sup> Niemieckie banki mają 42 mld euro greckich obligacji, w tym najwięcej – 9 mld euro Hypo Real Estate, 6 mld Westdeutsche Landesbank, 3 mld euro Commerzbank. Por. [www.gazetaprawna.pl](http://www.gazetaprawna.pl)

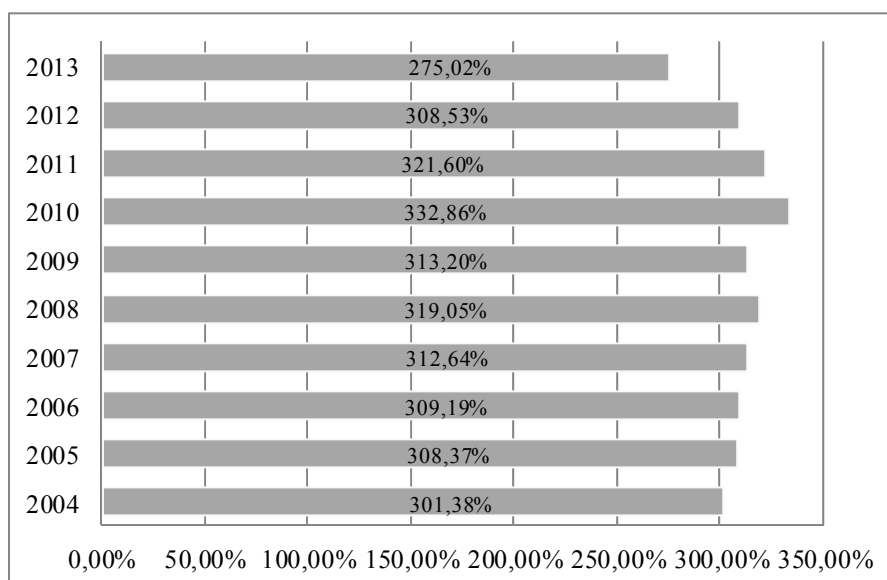
<sup>28</sup> J. WĘCLAWSKI, *Wielkie banki i ich rola w kryzysie finansowym*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska” 2013, s. 219-228.

<sup>29</sup> I. ROMISZEWSKA, *Przedsiębiorstwa – banki w trakcie kryzysu. Doświadczenia niemieckie*, „Przegląd Ekonomiczny” 4 (2011), s. 12-17.

<sup>30</sup> A. TOLLER, *Sparkassen im Sog der Landesbanken*, w *Wirtschaftswoche*, 7.04.2009, [www.wiwo.de/finanzen/sparkassen-im-sog-der-Landesbanken-393346/2/](http://www.wiwo.de/finanzen/sparkassen-im-sog-der-Landesbanken-393346/2/) [27.03.2014]

<sup>31</sup> M. SCHROOTEN, *Deutscher Bankensektor: Weiter Weg zum Kerngeschäft*, *Wirtschaftsdienst*, Mai 2013, s. 348-350.

<sup>32</sup> *Bankenstatistik, Monatsbericht März 2014*, [www.bundesbank.de](http://www.bundesbank.de) [pobrano:05.04.2014].



Rys. 1. Aktywa banków w stosunku do PKB w latach 2004-2013

Źródło: Opracowanie na podstawie [www.statista.de](http://www.statista.de)

Największy udział w sumie bilansowej mają cztery duże banki komercyjne Großbanken. Banki spółdzielcze i kasy oszczędnościowe skutecznie konkurują jednak z nimi, gdyż efektywnie kontrolują obsługę rachunków bieżących, depozytów oraz kredytów hipotecznych. W ostatnich latach są również istotnym źródłem finansowania niemieckiej gospodarki, gdyż duże grupy bankowe zmuszone zostały do poprawienia swoich wyników, wskutek czego musiały ograniczyć akcje kredytowe.

W niemieckiej praktyce i literaturze rozwinęła się koncepcja banku domowego Hausbank, który prowadzi transakcje finansowe przedsiębiorstwa (głównie małego i średniego) oraz zaopatruje go w potrzebny kapitał. Są to banki, z którymi przedsiębiorstwa są w bezpośrednich stosunkach wynikających z umowy, oraz które realizują dużą część ich transakcji długoterminowych<sup>33</sup>. Banki domowe znają przedsiębiorstwo lepiej niż inni potencjalni inwestorzy, tzn. jego wady i zalety na rynku, jego stosunki gospodarcze i perspektywy rozwoju na przyszłość<sup>34</sup>.

<sup>33</sup> D. HUMMEL, *Mittelstands- und Innovationsfinanzierung In Deutschland, Ergebnisse Und Hintergründe einer bundesweiten Unternehmensbefragung*, Universitätsverlag, Potsdam 2011, s. 49.

<sup>34</sup> A. SHATELYUK, *Sanierungskredite in der Krise und in der Insolvenz von Unternehmen*, de Gruyter, Berlin 2012, s. 94.

Dodatkowo te banki mają z reguły wysokie motywacje rewaloryzacyjne. Według różnych danych udział finansowania zewnętrznego przedsiębiorstw wyniósł 40-70% ich sumy bilansowej<sup>35</sup>. Banki są najważniejszymi inwestorami dla przedsiębiorstw oraz gwarancją, w szczególności dla małych i średnich przedsiębiorstw, refinansowania na rynku papierów wartościowych. Udzielane kredyty bankowe są w niemieckiej gospodarce głównym źródłem finansowania niemieckich przedsiębiorstw, w szczególności – małych i średnich. Mimo kryzysu nie zmniejszyła się wielkość udzielanych kredytów. Alternatywą a zarazem uzupełnieniem kredytu bankowego jest emisja obligacji korporacyjnych. Wolumen ich transakcji we wrześniu 2013 r. wyniósł 218 mld euro. W tej działalności przedsiębiorstwom doradzają banki, w szczególności zagraniczne banki prywatne. Dodatkowo banki prywatne towarzyszą przedsiębiorstwom w wejściu na giełdę i podwyższaniu kapitału. Tym samym oferują swoim klientom nie tylko *stricte* typowe usługi finansowe, ale również wsparcie w wejściu na rynek kapitałowy<sup>36</sup>. Instytucja kredytowa Kreditanstalt für Wiederaufbau – jako jedyna – umożliwia dostęp do transakcji sekurytyzacyjnych, oferując specjalne programy, które umożliwiają zamianę aktywów finansowych firm na papiery wartościowe<sup>37</sup>.

Prywatne banki (głównie banki regionalne), kasy oszczędnościowe są najważniejszymi kredytodawcami, tuż za nimi dużą rolę w działalności kredytowej odgrywają banki krajów federacji oraz banki spółdzielcze (tabela 2). Przedstawione w tabeli wyniki świadczą o tym, że zawarte regulacje rynku finansowego (w szczególności Bazylea III) nie zmieniają istotnie znaczenia banków<sup>38</sup>. Zmienił się tylko udział poszczególnych grup bankowych w akcji kredytowej.

Tabela 3. Kredyty udzielane przedsiębiorstwom i klientom indywidualnym w mln euro

	2007	2009	2011	2012	2013
Großbanken	595 105	528 953	495 933	503 752	452 569
Banki regionalne i pozostałe banki	388 772	456 122	500 081	527 825	536 060
Oddziały banków zagranicznych	62 538	70 098	66 490	53 559	54 436
Landesbanken	635 550	676 120	655 829	612 005	563 160

<sup>35</sup> Tamże.

<sup>36</sup> Bundesverband deutscher Banken e.V, wyd. 1/2013, s. 1-3.

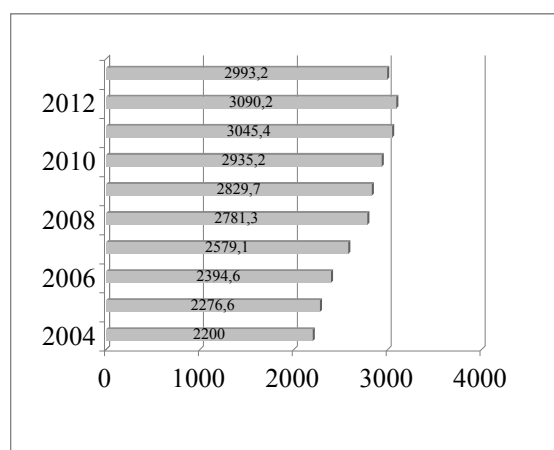
<sup>37</sup> ROMISZEWSKA, *Przedsiębiorstwa – banki w trakcie kryzysu*, s. 12-17.

<sup>38</sup> M. KEMMER, *Bedeutung der privaten Banken für die deutsche Volkswirtschaft*, w: *defacto*, Berlin, November 2013.

Kasy oszczędnościowe	722 130	741 727	782 278	811 488	834 019
Centralne banki spółdzielcze	72 552	61 953	59 658	66 859	64 134
Spółdzielnie kredytowe	417 452	448 187	490 444	517 381	540 799
Instytucje kredytu majątkowego	553 663	483 799	403 316	354 029	308 646
Kasy budowlano- oszczędnościowe	119 436	124 824	130 180	132 884	138 122
Banki spełniające specjalne zadania	316 838	324 008	357 450	369 551	340 668

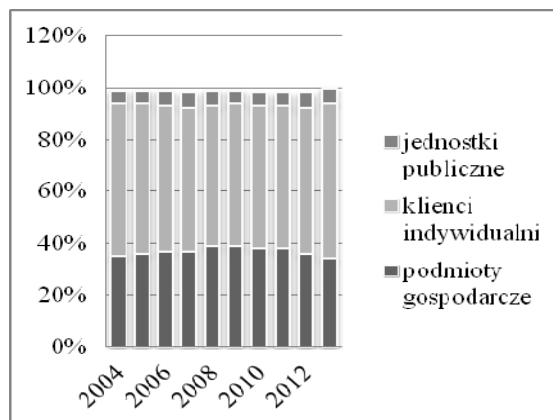
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Deutsche Bundesbank, Monatsberichte 2008, 2010, 2012, 2013, 2014.

Według danych Deutsche Bundesbank, całkowite depozyty w instytucjach kredytowych w 2013 r. wynosiły 2993,2 mld euro, co stanowi 109,3% PKB. W porównaniu z rokiem sprzed kryzysu (2007 r.) depozyty gospodarstw domowych wzrosły o około 30% (rok 2007 – 1407,1 mld euro, a rok 2013 – 1795,92 mld euro). Przyczyny tego zjawiska należy szukać w potrzebie bezpieczeństwa i wypłacalności lokat kapitałowych, szczególnie w czasach większej niepewności. Rysunki 2 i 3 przedstawiają liczbę depozytów ogółem, jak i procentowy udział deponentów.



Rys. 2. Liczba przyjętych depozytów ogółem w latach 2004-2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Deutsche Bundesbank.

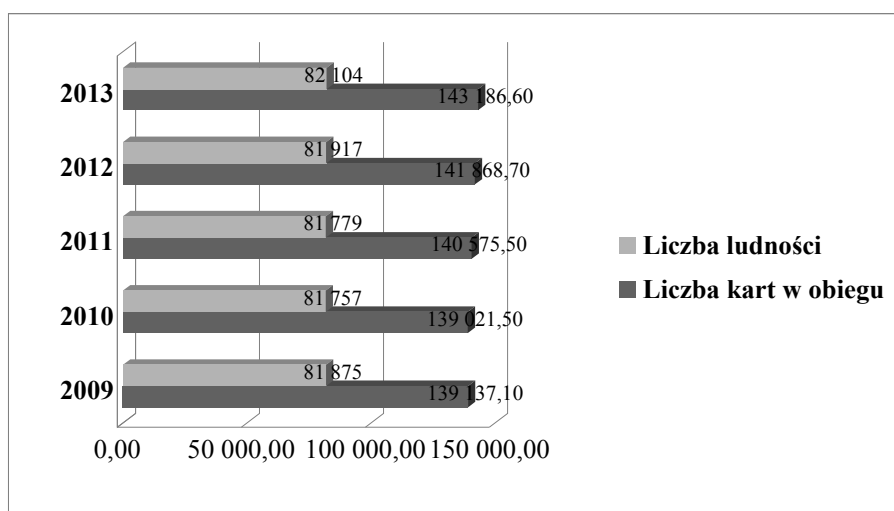


Rys. 3. Procentowy udział deponentów w latach 2004-2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Deutsche Bundesbank.

W odróżnieniu do depozytów od gospodarstw domowych, depozyty krajowych przedsiębiorstw do 2011 r. rosły średnio o 2%, natomiast w ostatnich dwóch latach zauważalny jest delikatny spadek, spowodowany niskim oprocentowaniem tych produktów bankowych. Najpopularniejszą formą lokowania wolnych środków przez podmioty gospodarcze są bankowe lokaty terminowe.

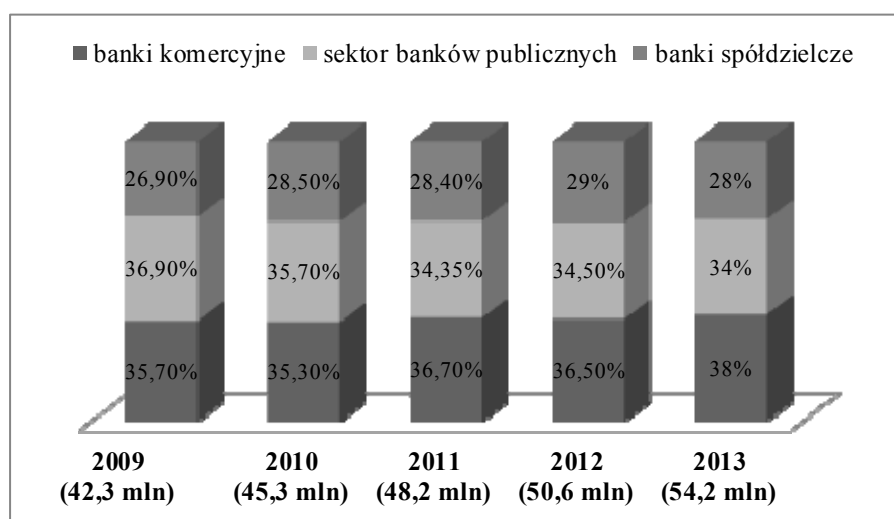
Niemiecki sektor bankowy charakteryzuje się dużym rozproszeniem, o czym świadczy liczba wydanych kart płatniczych ogółem oraz liczba otwartych rachunków bankowych, w tym rachunków online (rys. 4 i 5).



Rys. 4. Liczba wydanych kart w stosunku do liczby ludności w latach 2009-2013 w tys.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie raportów Deutsche Bundesbank

Z roku na rok na rynku niemieckim przybywa kart bankowych (płatnicze, kredytowe, debetowe itp.). Prawie co drugi obywatel posiada dwie karty bankowe. Można wysnuć wniosek, że ludność Niemiec cechuje ogromna świadomość finansowa.



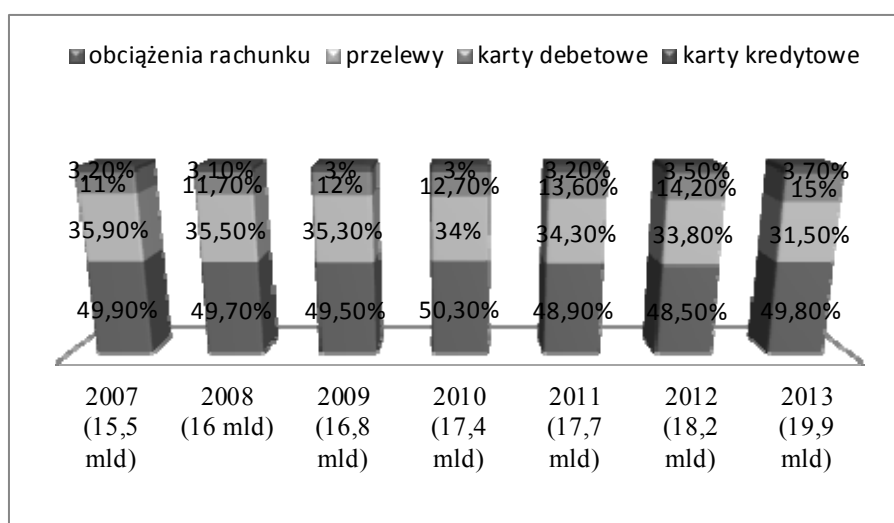
Rys. 5. Rachunki bankowe online w Niemczech w latach 2009-2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Bundesbanku.



W Niemczech jest otwartych 97 432 tys. rachunków bankowych, a 43% są to rachunki w kasach oszczędnościowych oraz Landesbanken. Co poświadcza stwierdzenie, że prawie co drugi Niemiec ma otwarty rachunek w Sparkassie. Najwięcej rachunków *online* mają natomiast klienci banków komercyjnych (około 38%), a następnie banków publicznych (34%).

Coraz większe znaczenie płatności za pomocą kart bankowych oraz szybki rozwój bankowości internetowej i mobilnej przyczyniły się do faktu, że banki niemieckie najskuteczniej w całej Europie prowadzą działalność obrotu bezgotówkowego. Doradzają oraz informują dokładnie swoich klientów w tym zakresie, czego skutkiem jest ogromny wzrost kont internetowych<sup>39</sup> (rys. 6). Deutsche Bundesbank podaje, że w 2012 r. przeprowadzono ponad 18 mld transakcji na około 68 bln euro. Każdy obywatel realizował 212 transakcji rocznie na kwotę około 31 tys. euro<sup>40</sup>. W roku 2013 wolumen transakcji bezgotówkowych wynosił ponad 19,9 mld, zaś w Polsce przeprowadzono ich 3,3 mln.



Rys. 6. Transakcje w obrocie bezgotówkowym w latach 2007-2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych zawartych w raportach Deutsche Bundesbank.

Największe znaczenie w transakcjach bezgotówkowych mają polecenia zapłaty oraz przelewy, w tym przelewy SEPA (około 20% wszystkich przelewów w 2011 r.).

<sup>39</sup> Finanzstandort Deutschland, Bericht 2011, nr 7, s. 40.

<sup>40</sup> Innovationen im Zahlungsverkehr. Deutsche Bundesbank, Monatsbericht September 2012.

## PODSUMOWANIE

W niniejszym artykule zaprezentowana została struktura systemu bankowego w Niemczech, z uwzględnieniem roli, jaką odrywa on w gospodarce krajowej. Przeprowadzona analiza pozwoliła na wyciągnięcie kilku wniosków.

Po pierwsze – największy udział w sektorze banków uniwersalnych mają banki komercyjne oraz publicznoprawne instytucje kredytowe, tj. Landesbanken i kasy oszczędnościowe. Świadczy o tym nie tylko udział aktywów tych grup bankowych w aktywach całego systemu bankowego, ale również fakt, że 75% obywateli ma otwarte rachunki bankowe w tych instytucjach. Dodatkowo kasy oszczędnościowe (Sparkassen) oraz lokalne banki spółdzielcze skutecznie wspierają ideę oszczędzania, ponieważ najwięcej depozytów zdeponowanych jest w tych bankach (25% wszystkich depozytów w Sparkasach, a około 20% w bankach spółdzielczych).

Po drugie – sektor banków specjalistycznych realizuje operacje związane z wysokim stopniem ryzyka czy też niską rentownością, które są ważne dla polityki prowadzonej przez państwo oraz kraje federacji, a których realizacji nie podjęłyby się inne banki.

Po trzecie – niewątpliwie można stwierdzić, że ten system jest ściśle związany z gospodarką Niemiec – będąc jej ważną częścią, jednocześnie pełni wobec niej rolę służebną. Niemiecki system bankowy jest lokomotywą napędzającą rozwój kraju, ponieważ, jak dotąd, to głównie banki są głównym źródłem pozyskiwania środków finansowych dla przedsiębiorstw. Bezustannie niemieckie przedsiębiorstwa, głównie małe i średnie, finansują się poprzez kredyty bankowe. Główny balast w prowadzeniu akcji kredytowej spoczywa na rodzimych bankach, które skupiają się wyłącznie na działalności kredytowo-depozytowej. Były one w okresie kryzysu finansowego kotwicą dla wielu klientów banków gigantów, którzy chcieli bezpiecznie ulokować swoje środki finansowe.

Po czwarte – niemiecki system bankowy charakteryzuje się ogromną siłą finansową. Banki zagraniczne mają mały dostęp do tego rynku. Głównie rodzime banki dbają o zabezpieczenie interesów społeczeństwa. System ten jest stabilny, mimo negatywnych impulsów banków borykających się z problemami w trakcie kryzysu.

## BIBLIOGRAFIA

- BECKER H., PEPPMEIER A., Bankbetriebslehre, Mainz, Kiehl 2006.
- BITZ M., STARK G., Finanzdienstleistungen Finanzdienstleistungen – Darstellung, Analyse, Kritik, Aufl 8. Oldenbourg Wissenschaftsverlag GmbH, München 2008.
- EILENBERGER G., Bankbetriebswirtschaftslehre – Grundlagen – Internationale Bankleistungen – Bank – Management, Aufl 8. Oldenbourg Verlag, Berlin 2012.
- FLEJTERSKI S., ROMISZEWSKA I., Niemiecki system bankowy wnioski dla Polski, Twigger, Warszawa 2004.
- HARTMANN-WENDELS T., PFINGSTEN A., WEBER M., Bankbetriebslehre, Springer-Verlag, Berlin 2007.
- HOFMANN M., Management von Refinanzierungsrisiken in Kreditinstituten, Gabler, Wiesbaden 2009.
- HUMMEL D., Mittelstands- und Innovationsfinanzierung in Deutschland, Ergebnisse Und Hintergründe einer bundesweiten Unternehmensbefragung, Universitätsverlag, Potsdam 2011.
- KEMMER M., Bedeutung der privaten Banken für die deutsche Volkswirtschaft, w: defacto, Berlin, November 2013.
- PASSARGE E. M., Institutioneller Wandel im Finanzsystem Deutschlands. Vom bank- zum markt-basierten Model?, w: Bamberger Beiträge zur Soziologie, Bamberg Press, Bamberg 2010.
- PUETHE T., Mittelstaendische Unternehmen und Genossenschaftsbanken, Eine empirische Analyse der Wirkung oekonomischer und verhaltenswissenschaftlicher Faktoren, Peter Lang GmbH, Münster 2008.
- ROMISZEWSKA I., Przedsiębiorstwa – banki w trakcie kryzysu. Doświadczenia niemieckie, „Przegląd Ekonomiczny” 4 (2011).
- SCHEVE S., Der Wettbewerb und seine Veränderung auf dem Markt der Universalbanken in Deutschland beim Übergang in die Europäische Wirtschafts- und Währungsunion, Sierke Verlag, Göttingen 2006.
- SCHROOTEN M., Deutscher Bankensektor: Weiter Weg zum Kerngeschäft, Wirtschaftsdienst, Mai 2013.
- SHATELYUK A., Sanierungskredite in der Krise und in der Insolvenz von Unternehmen, de Gruyter, Berlin 2012.
- STENNER F., Handbuch Automobilbanken – Finanzdienstleistungen für Mobilität, Springer-Verlag, Berlin 2010.
- TOLKMITT V., Neue Bankbetriebslehre: Basiswissen zu Finanzprodukten und Finanzdienstleistung, Gabler, Wiesbaden 2007.
- TOLLER A., Sparkassen im Sog der Landesbanken, w: Wirtschaftswoche, 7.04.2009 artykuł zawarty: [www.wiwo.de/finanzen/sparkassen-im-sog-der-Landesbanken-393346/2/](http://www.wiwo.de/finanzen/sparkassen-im-sog-der-Landesbanken-393346/2/)
- URBAN M., Cele nadzoru bankowego w praktyce ustawodawczej, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 73 (2011), z. 2.
- WELFENS P., Zukunftsfähige Wirtschaftspolitik für Deutschland und Europa, Berlin, Springer-Verlag, Heidelberg 2011.
- WĘCLAWSKI J., Wielkie banki i ich rola w kryzysie finansowym, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska” 2013.
- Bundesbankstatistik – Februar 2014, Berlin 2014.
- Bankenstatistik, Monatsbericht: Marzec 2008, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014 [pobrano: [www.bundesbank.de](http://www.bundesbank.de)]
- Bundesverband deutscher Banken e.V, wyd. 1/2013.
- Deutsche Bundesbank – Eurosystem, Geld und Politik, 2010: [www.bundesbank.de](http://www.bundesbank.de)
- Finanzstandort Deutschland, Bericht 2011, nr 7.
- Gesetz über Kreditwesen, [www.bafin.de](http://www.bafin.de)
- [www.dsgv.de/de/sparkassen-finanzgruppe/organisation,landesbanken.html/](http://www.dsgv.de/de/sparkassen-finanzgruppe/organisation,landesbanken.html/)
- [www.dzbank.de/content/dzbank\\_de/de/home/dzbank/DZ\\_Bank\\_Gruppe.html](http://www.dzbank.de/content/dzbank_de/de/home/dzbank/DZ_Bank_Gruppe.html)
- [www.gut-fuer-deutschland.de](http://www.gut-fuer-deutschland.de)
- [www.wgzbank.de/de/wgzbank/mitgliedsbanken](http://www.wgzbank.de/de/wgzbank/mitgliedsbanken)

STRUKTURA I ROLA SYSTEMU BANKOWEGO  
REPUBLICI FEDERALNEJ NIEMIEC W GOSPODARCE

Streszczenie

Niemiecki system bankowy jest permanentnym placem budowy, którego głównym zadaniem jest dostosowywanie się do potrzeb rynku. Niemieckie banki, jako główne źródło pozyskiwania funduszy obcych na realizację zamierzeń inwestycyjnych, są lokomotywą napędzającą gospodarkę.

Największą rolę odgrywa sektor banków uniwersalnych, który tworzą zarówno banki komercyjne, banki publiczne oraz banki spółdzielcze. Banki komercyjne, w szczególności cztery duże banki prowadzą działalność zarówno na rynku narodowym, jak i międzynarodowym. Istotną rolę odgrywają również kasy oszczędnościowe i banki spółdzielcze, które w swojej działalności skupiają się na finansowaniu małych i średnich przedsiębiorstw, oraz wspierają ideę oszczędzania. Aktywa systemu bankowego stanowią ponad 300% PKB Niemiec.

**Słowa kluczowe:** niemiecki system bankowy, banki uniwersalne

THE STRUCTURE AND ROLE OF THE BANKING SYSTEM  
OF THE FEDERAL REPUBLIC OF GERMANY IN ECONOMY

Summary

The German banking system is a permanent building site, whose main task is to adjust to the needs of the market. German banks, as the main source of raising foreign funds for the realization of investments, are the motor force behind the country's economy.

The sector of universal banks plays the greatest role; it is formed by commercial, public and co-operative banks. Commercial banks, especially the four big banks, are active both at home and abroad. A significant role is also played by savings banks and credit cooperatives that in their activities are focused on financing small and medium-sized enterprises, as well as support the idea of saving. The assets of the banking system constitute more than 300% of the German GNP.

**Key words:** German banking system, universal banks

*Translated by Tadeusz Karłowicz*